

Den yttre och inre ordningen

En analys av Gustaf Wingrens syn på kallelsen

Pascal Bjerrehus

LUNDS UNIVERSITET | CENTRUM FÖR TEOLOGI OCH RELIGIONSVETENSKAP

Kurs kod: TEOK51 15 HP

Handledare: Roland Spjuth

Examinator: Johanna Gustafsson-Lundberg

Termin: VT 2014

Abstract

Denna uppsats fokuserar på Gustaf Wingrens lära om kallelsen vilken har sin grund i Wingrens avhandling *Luthers lära om kallelsen* från 1942. Det är ett textstudium där den övergripande frågeställningen handlar om Wingrens syn på Guds handlande med människan i den yttre ordningen och i det inre samvetet. Det jag kommer fram till är på vilket sätt Guds rike, det jordiska och himmelska riket, präglar människans tillvaro. Enligt Wingren sker Guds skapelse i den yttre ordningen där människan via kärleksbegreppet eros är kallade att skapa. I det stånd vi föds in i ska vi i det världsliga regementet verka för vår nästa. Blir detta ett problem för oss så drabbas vi av dåligt samvete, anfäktelse, i vårt inre där Gud verkar genom den gudomliga lagen, i det så kallade andliga regementet, för att via evangeliet få oss att åter se till vår nästa i den yttre ordningen. Detta innebär och sammanfattas av att människan korsfästs av lagen i vår kallelse under världsligt regemente. Även djävulen kan få oss att vackla i tron. Det sker då en kamp mellan ont och gott vilken enligt Wingren gynnar skapelsen då den aldrig står still.

Nyckelord: Kallelse, ståndet, yttre ordningen, samvetet, lagen och de två rikena, anfäktelsen, att bära ett kors, ångest.

1. Inledning

Mitt intresse för ämnet har att göra med min kallelse till prästämbetet inom Svenska kyrkan. Till att börja med hade jag en nedlåtande och svartmålande syn vad det gäller religioner men framförallt var jag emot Jesus. Jag ansåg det vara fiktion. Med tiden gav detta mig ett dåligt samvete över mitt tycke som övergick i ren nyfikenhet på kristendomen. Jag gifte mig och fick barn, träffade människor som påtalade att jag skulle passa utmärkt som präst inom Svenska kyrkan. Detta ledde till att jag började läsa på universitetet i Lund och på så sätt fick jag upp ögonen för teologen Gustaf Wingren. Boken jag blev tipsad om att läsa var Wingrens avhandling *Luthers lära om kallelsen* som kom ut år 1942. I boken behandlas kallelsens betydelse och vad det innebär att vara människa och hur vår gudsrelation ter sig. På något sätt har boken hjälpt mig finna svar på varför jag kände dåligt samvete över mina uttalanden. I och med detta har jag förstått och kommit fram till att det inte går att behandla samvetet såsom något fristående tema utan att se till Wingrens teologi och etik. Wingrens avhandling handlar om människans funktion på jorden samt vårt sätt att leva och förhålla oss till andra människor. Samvetet är bara en del i det hela sammanhanget, men, enligt mig, det som gör oss mänskliga.

1.1. Syfte och frågeställning

Syftet är att bidra till en förståelse av Wingrens syn på kallelsen och samvetet vilken är baserad på Luthers kallelselära. Detta då Wingren och hans tolkning av Luthers kallelselära haft stort inflytande i Svenska Kyrkan.

Frågeställningen berör kallelsen, ståndet och samvetet. Fråga 1 (1.1.1.) handlar om de olika stånden, arbeten samt sysslor, och vad dessa gör med kallelsen. Fråga 2 (1.1.2.) handlar om den inre ordningen nämligen samvetet och dess funktion. Fråga 3 (1.1.3.) handlar om huruvida människan är kallad av Gud via den yttre ordningen och det inre samvetet.

1.1.1. Vilken betydelse har stånden för kallelsen?

Stånden är en frågeställning om den position en individ befinner sig och verkar i. Stånden har med den yttre ordningens verkan i kallelsen att göra. Är man jurist så är det ett stånd. Lantbrukare ett annat stånd. Är man hemmafru så är även det ett stånd. Det som är en individs huvudsyssla avgör vilket stånd man tillhör.

1.1.2. Vilken roll har samvetet i Wingrens huvudlära?

I alla tider har samvetet präglat människans roll gentemot sig själv och andra. Vi talar oftast om ett gott respektive dåligt samvete. Ångest förknippar man oftast med ett dåligt samvete vilket Wingren i sin lära benämner anfäktelsen. Att bli anfäktad handlar om Guds verkan i det inre samvetet. En så kallat inre ordning. Anfäktelsen sker via ett regemente. Detta benämner Wingren för tvåregementsläran och innefattar det värdsliga och andliga regementet. I Wingrens lära när man talar om samvete och ångest framträder även synden samt djävulens roll i det hela.

1.1.3. Hur ser Wingren på Guds verkan i människan i den yttre ordningen och det inre samvetet?

Enligt Wingren finns det en Gud i det himmelska riket som kallar och påverkar människans handlande i det jordiska riket. Detta sker via den yttre ordningen samt det inre via samvetet. Att som människa vara kallad av Gud innebär att man ska utföra ett arbete utifrån Guds befallning även kallad Guds lag. Detta arbete beskrivs i sin tur som ett handlande, påverkat av Gud, vars främsta mål är att gynna våra medmänniskor, vår nästa.

1.2. Metod

Metoden är ett textstudium där jag utifrån en närläsning av Gustaf Wingrens avhandling *Luthers lära om kallelsen* försöker förstå Wingren och hans teologi och etik. Metodens uppgift är framför allt deskriptiv. Men jag avslutar också arbetet med en öppnare diskussion av mina resultat.

1.3. Disposition

Kapitel 2 inleds med en bakgrund samt forskningsöversikt. Bakgrundsbeskrivningen handlar om Gustaf Wingrens liv men främst om hans teologiska verksamhet. Därför följer en översikt av synen på luthersk kallelse och vad det innebär speciellt då Wingrens teologi grundar sig på Luther. Här presenterar jag även Einar Billings syn på kallelse läran då Billing betytt mycket för Wingren. Det väsentliga i detta är deras syn på kärleken och vad det har för betydelse för skapelsen. Det som följer rör samvetet som har spelat en avgörande roll för Wingrens teologi och därför är det intressant att börja med att titta på samvetet utifrån olika synsätt genom historien. Till min hjälp har jag haft två böcker. Mats Aldéns avhandling från år 2002 om *Samvete och samvetsfrihet* är intressant då Aldén bland annat ser till den filosofiska aspekten av samvetet. Carl-Gustaf Andrén och Ulf Görman har skrivit en bok vid namn *Etik och genetik* där de beskriver samvetet sett ur historien och de vitt skilda uppfattningar där finns.

Analysen tar sin början i kapitel 3.1. där jag presenterar Wingrens syn på kallelsen. Till detta om kallelsen hör Wingrens syn på lagen och de två rikena vilket jag även behandlar. Ståndet och ståndsläran behandlas i kapitel 3.2. Detta är en del i kallelse läran och handlar om människans funktion på jorden. Kapitel 3.3 om Wingrens syn på samvetet har även tre underrubriker vilket tar sin början i anfäktelsen där Wingren beskriver hur Gud påverkar oss människor. Därefter följer och ges en förklaring på vad det innebär att bära ett kors samt vilken roll djävulen spelar i kallelse läran. Sedan ger jag en bild av vad Wingren menar med ångest.

Avslutningsvis i kapitel 4 vilken jag valt att kalla för slutsatser diskuteras vad jag utifrån min frågeställning kommit fram till.

2. Bakgrund och forskningsöversikt

Bakgrunden och forskningsöversikten består av tre huvudpartier. Första partiet består av en kort livsteckning rörande Gustaf Wingren och hans teologiska verksamhet. Andra partiet redogör för vad luthersk kallelse är för något samt hur en förebild till Wingren, Einar Billing uppfattade Luthers lära om kallelsen. Tredje partiet handlar om samvetet och dess betydelse för människan sett ur ett filosofiskt perspektiv utifrån Mats Aldéns avhandling. Även Carl-Gustaf Andrén och Ulf Görman har skrivit om samvetet utifrån olika teorier vilka jag kort presenterar.

2.1. Gustaf Wingren

Gustaf Wingren föddes i Tryserum Valdemarsvik i Östergötland 1910. Hans far var garvare vilket innebar att han jobbade med läder. Wingrens mor dog tidigt och detta satte sina spår i honom. Wingren beskriver i sin självbiografi *Mina fem universitet* om hur hans far yttrat sig angående kristendomen och livet efter detta. Det fick den då unga Wingren att tänka på Gud och skapelsen och om den arbetande människans relation till Gud. Wingrens intresse för Gud fick en förmögen herre att bistå honom med pengar så att Wingren kunde ta sig till Lund och påbörja sina teologistudier. Dessa ledde till studier utomlands. Wingren kom till Berlin 1937 och mötte där representanter från Bekännelsekyrkan (sedermera Den Tyska Evangeliska Kyrkan). Han hade planer på att skriva om kyrkofadern Irenaeus men detta blev tack vare studierna i Berlin inte av. När kriget kom för Wingren åter till Lund där han 1942 disputerade med avhandlingen *Luthers lära om kallelsen*. Något senare fick Wingren ett vikariat för den schweiziske teologen Karl Barth i Basel. Wingren var mycket kritisk till Karl Barths dialektiska teologi vilken handlar om att Gud är bortom allt och blott genom sin uppenbarelse för en dialog med människan. Ett exempel på detta är att Karl Barth har ordningsföljden evangelium- lag istället för Wingrens lag- evangelium.¹ Wingrens kerygma (förkunnelse) innebär skapelseteologi. Enligt Wingren finns där ett samband mellan tiden före och efter Kristus som sträcker sig in i framtiden. Wingren menar att ordet är viktigast då allt blev till genom Guds ord. Genom vår förkunnelse levandegörs Guds ord och på så sätt fortskrider skapelsen fram till domedagen då Kristus kommer åter för att förgöra ondskan en gång för alla. I Wingrens bok *Predikan* (utgiven 1960) pekar han just på detta om hur viktigt det är att låta skapelse teologin löpa som en röd tråd från dåtid in i nutid och vidare. Att alla tre artiklarna hör samman. Gud och skapelsen, Guds son Jesus Kristus, Anden och kyrkan.

---

¹ Holte. Hof. Hemberg. Jeffner. 1983 s 136

Wingren träffade även den danske teologen K.E. Løgstrup som han blev god vän med. Vad Løgstrup lärde Wingren var att skaparen även möter oss för att vi är just människor och inte bara genom skriften.² Härmed inte sagt att de delar samma syn på mänskligheten. Wingren menade att Løgstrup hade en nihilistisk syn på människan. Med det menas att man intar en filosofisk position där man påstår att moralen som sådan inte är något självklart och givet inneboende system inom människan.³ Jan Arlebrink som har skrivit om tvångsvård behandlar Løgstrup där han talar om interdependens vilket innebär att alla människor är beroende av varandra. Mellan människor uppstår det relationer där vi är involverade i varandras liv⁴. Detta att vi alla är beroende av varandra framgår i Wingrens avhandling som jag ska arbeta med. Numera talas det om en Wingren före Basel och om en annan Wingren efter Basel. En Wingren före Basel var en typisk lundateolog som utgick från deskriptiva metoder. Alltså en teolog som förespråkade en idéhistorisk teologi. Tiden efter Basel innebar att Wingren intog en kerymatisk inställning till teologin där förkunnelsen och Guds ord stod i fokus vilket för Wingren innebar att vardagslivet och kyrkan borde förenas. Detta skedde inte enligt Wingren. Ett exempel på detta är att universitetet och pastoralinstitutet är åtskilda sedan tidigt 1980-tal. Enligt Wingren ägnar sig universitetet åt exegetik, systematisk teori och praktisk teologi men ser det bara i ett historiskt syfte. Han menar att man stänger ute Gud om allt ses som kyrkohistoria. Wingren går hårt åt den teologiska fakulteten och vad som skedde där på 1950-talet. Nämligen att förkunnelsen och homiletiken inte längre ansågs vara ett ämne för universitetet. Om detta skriver Wingren genomgående i sin bok *Tolken som tiger*. Men även i sin självbiografi *Mina fem universitet* tar han upp detta.⁵ Wingren beskyller kyrkan för att förlorat allt vad väckelse innebär. Det talas endast i kyrkan om vad dopet står för och inte vad det innebär att vara människa.⁶ När det handlar om kyrkans sätt att se till första trosartikeln under 1970-talet så har jag funnit ett citat av Wingren hämtat från Kristensson Ugglas bok om Wingren: "En kyrka, som icke inifrån sig själv, i sin förkunnelse, sin undervisning och sin själavård, kan tolka den första trosartikeln, är icke mogen för sekulariseringen".⁷ Wingren går också hårt åt de högkyrkliga och ser dem som en sekt som borde lämna Svenska Kyrkan och bilda ett eget samfund.⁸ Enligt Wingren så hade Svenska Kyrkan inte lyckats städa upp på sin egen bakgård.

---

² Wingren, G 1991 s 134

³ Wingren, G. 1981 s 55

⁴ Skärsäter, I. (red) 2010. Kapitel 18 *Etiska aspekter på tvångsvård* av Jan Arlebrink s 412

⁵ Wingren, G. 1991 s 181

⁶ Wingren, G.1981 s 155-156

⁷ Kristensson Ugglå, B. 2010 s 200

⁸ Wingren, G.1981 s 156-157

Något annat som gjorde Wingren upprörd var att de som var emot kvinnliga präster fick lov att stanna kvar i sitt ämbete. Detta var anledningarna till att Wingren lämnade Svenska Kyrkan.

Wingrens övriga syn angående Luthers teologi förändrades under hans verksamma liv. Så här skriver Kristensson Ugglå om Wingren: "Den skuldkultur som präglade Martin Luthers tid framstår i dagens ljus, enligt Gustaf Wingren, som varken önskvärd eller aktuell".⁹ Vidare på samma sida i Kristenssons bok kan man läsa följande citat:

Människorna frågar icke längre, i alla fall icke så ensidigt som under reformationstiden, efter förlåtelse för skuld allena. De frågar efter hälsa, efter liv och mening, både för sig själva och för de sociala sammanhang där de ingår. Nöden är tomhetens nöd ungefär som i den utgående antiken.¹⁰

Enligt Kristensson Ugglå så är detta en ny teologisk metaforik från Wingrens sida. "Det rör sig om tre tolkningsmodeller för att förstå vad kristen tro är:

Frihet-fångenskap.

Liv-död.

Förlåtelse-skuld.

Den gemensamma logiken för dessa tre modeller är att Kristus ger något tillbaka som människan har förlorat".¹¹

Om Luther såg människan som skuldtyngd och dömd där frälsningen innebar syndernas förlåtelse så innebar den tidiga kyrkofadern Irenaeus teologi för Wingren att människan kan botas från sjukdom. Detta innebär att frälsningen ska ses som läkedom och fullbordan.

Jag citerar Kristensson Ugglå:

Om evangeliet i hans tidiga teologi handlade om förlåtelse för människor som dignar under synd och skuld, eller frihet för människor som lever under fångenskap och förtryck, så kom det alltmer ju längre tiden gick att i stället handla om erbjudandet om liv och hälsa till människor för vilka destruktionsen inneburit sjukdom och död.¹²

⁹ Kristensson Ugglå, B. 2010 s 220

¹⁰ Kristensson Ugglå, B. 2010 s 220 Citat från Gustaf Wingren, *Växling och kontinuitet. Teologiska kriterier* (1972) s 54

¹¹ Kristensson Ugglå, B. 2010 s 219 Där han beskriver Wingrens bok *Växling och kontinuitet. Teologiska kriterier* (1972)

¹² Kristensson Ugglå, B. 2010 s 223

Vad som sker är att Wingren blickar bakåt och tillämpar Irenaeus teologi. Men när det kommer till kallelsen och lagens verksamhet i människan så sker där ingen förändring utan Wingren står då fast vid den luterska traditionen nämligen att vi ska tjäna vår nästa. Det är människans lott.

Dock fortsatte Wingren med att resa runt om i världen och ge seminarium. Han tog gärna emot studenter i sin bostad och samtalande med dem. Till sist vill jag citera något som Wingren skrivit i sin självbiografi *Mina fem universitet*. "Det dröjde länge innan jag kom till fullständig klarhet om vad teologi är, tolkning av skapelsens värld, där lagen härskar".¹³ Gustaf Wingren avled den 1 november år 2000.

2.2. Luthersk kallelse

Luthersk kallelse handlar bland annat om att människan står under Guds lag på jorden. Hur lagen påverkar vårt leverne och vilka konsekvenser lagen har för vårt förhållande till Gud och andra människor vilka vi är kallade att tjäna. Dessutom har vårt samvete en viktig funktion att fylla i detta sammanhang. När vi har samvetsqual beror detta på att lagen befinner sig i samvetet där den inte hör hemma. Vi drabbas då av anfäktelsen vars funktion är att förpassa lagen ut ur samvetet med riktning neråt jorden och åter ut mot vår nästa. Det handlar även om den syndiga människan och hur vi med hjälp av tron allena tar emot Guds nåd. Den klassiska försoningsläran som Luther förespråkade innebar att Jesus frivilligt dog för mänskligheten för att besegra djävulens, dödens och syndens förtryck.

Einar Billing har betytt mycket för Wingrens syn på kallelsen. Billing föddes 1871 i Lund. Han studerade i Lund, Västerås och Uppsala. Prästvigdes vid Lunds stift år 1900. Begav sig till Uppsala och fick sedermera titeln teologi professor. 1920 blev Billing biskop i Västerås där han var verksam fram till sin död 1939. Att Billing varit en förebild för Wingren är tydligt då hans namn i positiv bemärkelse nämns i böcker av Wingren. Wingrens lära om kallelsen handlar inte enbart om kristna utan om alla människors tillvaro oavsett tro. Vad som var utmärkande för Billing var att han ansåg soteriologi (frälsningslära) och rättfärdiggörelselära vara det väsentliga i Luthers kallelse teologi. Alltså angår kallelsen enligt Billing enbart kristna. Så här skriver Billing om kallelsen: "Arbetet i kallelsen är så ock den yttre ram, inom vilken den kristnes hela religiösa och sedliga utveckling skrider fram".¹⁴ Billing betonar att alla kristna har sin plats bestämd.

---

¹³ Wingren, G. 1991 *Mina fem universitet*

¹⁴ Billing, E. 1971. s 112

Vidare skriver Billing om människan: "Han är en lem på en stor organism, han har av Gud fått sig sin bestämda uppgift, sitt ämbete, sin kallelse".¹⁵ Även i Billings syn på askes lyser soteriologin och rättfärdiggörelseläran igenom.

Så här skriver Billing: "Askes anser även han(Luther) såsom nödvändig, men den behöver ej särskilt uppsökas, ty i kallelsearbetet har den kristne det sanna asketiska medlet".¹⁶ Efter att ha läst delar ur Einar Billings bok *Luthers lära om staten* så kan det tyckas att Wingrens syn på kallelsen stämmer överens med Billings. Så är dock inte fallet.

Bengt Kristensson Uggla, Amos Andersson professor i filosofi, kultur och företagsledning vid Finlands svenska universitet Åbo Akademi berättar i sin bok om hur Wingren älskade konflikter och vilda diskussioner. Detta berodde dels på att "lundateologerna" ansåg *agape* (gudomlig kärlek) vara det väsentliga i Luthers teologi.¹⁷ Vad som skilde Wingren enligt Kristensson Uggla gentemot lundateologin var den att Wingren såg i Luthers teologi *nomos* (lagen) och *eros* (kärlek, erotik) som något mänskligt och fristående gentemot kyrkan.¹⁸ Även begreppet *Stundelein* (leva i nuet) hade stor betydelse för Wingren. Enligt Kristensson Uggla menar Wingren att *vocatio* (kallelsen) är att *Stundelein* (leva i nuet) med sitt *Beruf* (arbete). Kristensson Uggla skriver: "Platsen för kallelsen (*vocatio, Beruf*) är alltså världen i allmänhet och i synnerhet det vardagliga arbetet."¹⁹

---

¹⁵ Billing, E. 1971. s 110

¹⁶ Billing, E. 1971. s 113

¹⁷ Kristensson Uggla, B. 2010 s 69

¹⁸ Kristensson Uggla, B. 2010 s 73-74

¹⁹ Kristensson Uggla, B. 2010 s 72

Sammanfattning

Till att börja med var alltså Wingren en typisk lundateolog vilket innebar att han hade en idéhistorisk approach till teologin. Senare intog han en kerygmatiske ställning vilket innebar att Guds ord, självaste förkunnelsen skulle vara en del av vardagslivet. Därefter redogör jag för vad luthersk kallelse innebär vilket knyter an till Wingrens avhandling där Wingren hävdar att det är Guds lag på jorden som i första hand angår människan. Wingren var alltså påverkad av Einar Billings bok *Luthers lära om staten*. Billing anammar soteriologin (frälsningsläran) och rättfärdiggörelseläran vilket har till följd att luthersk lära, enligt Billing, enbart angår kristna. Det är detta som skiljer Billing och Wingren åt. Wingren menar att luthersk kallelse angår alla människor oavsett tro. Kristensson Ugglan lyfter fram varför Wingren tar avstånd från lundateologin.

Wingren menar att eros (kärlek, erotik) samt nomos (lagen) är det Gud tilldelat mänskligheten och inte agape (Gudomlig kärlek) vilket lundateologerna hävdade. Att vi ska leva i nuet är enligt Kristensson Ugglan viktigt för Wingren.

2.3. Samvetet

Vad ett samvete är för något och hur det tar sig i uttryck har många grubblat på och så även jag. Personligen tolkar jag samvetet som en inre domare. Hur vi fysiskt men framförallt psykiskt mår efter att vi utträttat något har med denna inre domare att göra. Nedan visar på att det finns olika tolkningar om vad och varifrån samvetet kommer ifrån.

2.3.1. Mats Aldén

En av Lunds stiftadjunker Mats Aldéns doktorsavhandling *Samvete och Samvetsfrihet* fångade mitt intresse just därför Aldén bland annat tittar på begreppet samvete utifrån ett filosofiskt perspektiv.²⁰ Aldén skriver om en luthersk teolog vid namn Josef Imberg som påstår att samvetet är medfött och givet oss av Gud.²¹ Enligt Aldén hävdar Josef Imberg att ordet samvete betyder ”att veta något tillsammans”. Vi vet något tillsammans med Gud.²² Aldén skriver även om den svenske filosofen Sven Wermlund som ser samvetet som flera psykiska processer som sammanställts till ett.²³ Wermlund ser inte samvetet som ett speciellt sinne utan det har att göra med kognitiva, konativa och emotionella psykiska processer som i sin tur samverkar med varandra. Nedan följer en förklaring på begreppen:

Kognition(tankeliv) Varseblivning, minne, begreppsbyggnad, resonerande, problemlösning och uppmärksamhet.

Emotion(känsloliv) En känsla, tillstånd som rädsla, vrede, glädje eller sorg.

Konation(viljeliv) Ansträngning, anspänning, viljemässig och målinriktad.

En intressant iakttagelse Aldén tar upp är det Wermlund kallar för interioriseringen. Det innebär att yttre befallningar, sådant en person förväntar sig höra från andra flyttas in i själva personen. Detta leder till att samvetet blir en inre auktoritet som sätter sig emot den övriga personligheten. När sedan konflikter uppstår mellan jaget och idealet så uppstår skuld och skamkänslor.²⁴

---

²⁰ Aldén, M. 2002 s 120-129

²¹ Josef Imbergs åsikter presenteras av Aldén, M. 2002 s 109

²² Josef Imberg enligt Aldén, M. 2002 s 110

²³ Aldén, M. 2002 s 121. Aldén hämtat detta från Wermlund 1966 s 178

²⁴ Aldén, M. 2002 s 126

2.3.2. Carl-Gustaf Andrén och Ulf Görman

Carl-Gustaf Andrén och Ulf Görman har gett ut en bok med titeln *Etik och Genetik* där de bland annat presenterar samvetet utifrån olika teorier från vitt skilda håll. Samvetet är den universella tolkningens ledfyr. Samvetet existerar inte i ett tomrum utan informeras av förutfattade meningar genom vilken verkligheten kan tolkas.²⁵ Vad som menas med den universella tolkningens ledfyr samt vart de förutfattade meningarna kommer ifrån framgår inte. Nedan flöjer ännu en tolkning om vad ett samvete är för något.

Samvetet är ingen opartisk domare utan filtrerar olika faktorer i en given situation som kräver ett ställningstagande. Samvetet prövas teoretiskt och praktiskt om vartannat för att sedan genom historien komma fram till en s.k. etisk uppfattning.²⁶

Andrén och Görman skriver om Thomas av Aquino(1225-1274)en av kristendomens främsta teologer. Aquinos påstående om vad ett samvete är tolkas nedan.

Thomas av Aquino(1225-1274) menar att det finns en objektiv ordning i universum som människan har kunskap om genom delaktighet i den naturliga lagen. Vissa handlingar är onda men människan har skyldighet att undvika det onda. Men oavsett val så går det inte att fatta vad som leder till det goda.²⁷

Eftersom Andrén och Görman inte kommenterar ovan citat så försöker jag med mitt sunda förnuft återge det hela så som jag uppfattar det. Naturlagarna följer sitt egna mönster och allt levande har att rätta sig efter dessa lagar. Över tid har allt levande tagit lärdom och anpassat sitt liv efter naturlagarna och människan har med hjälp av sitt förnuft lärt sig vad som bringar glädje respektive sorg. På grund av vår självbevarelsedrift undviker vi det som orsakar oss smärta vilket kan yttra sig i att vi ser till vårt eget bästa och inte tar hänsyn till andra som far illa på grund av vårt handlande. Denna självbevarelsebedrift eller låt säga instinkt stämmer inte alltid överens med vad vårt förnuft har lärt oss. När detta sker kan vi känna oss illa till mods. Detta är vårt samvete som talar till oss. För att i fortsättningen undvika denna illavarslande känsla har Gud gett människan tio Guds bud som en anvisning att rätta sig efter. En anvisning då vi även av Gud är tilldelade en fri vilja. Vi har alltså två val, två vägar att följa i vårt beslut. Oavsett vilket så är det oss pålagt av Gud och endast Gud vet vilket val som leder till det goda.

---

²⁵ Andrén, C-G och Görman, U. (red) 2004 s 119

²⁶ Andrén, C-G och Görman, U.(red) 2004 s 120

²⁷ Andrén, C-G och Görman, U. (red) 2004 s 121-122

Sammanfattning

Sammanfattningsvis är det tydligt att där finns många röster vilka var för sig har något att säga om samvetet. Det material jag valt att titta på behandlar främst teologers och filosofers syn på samvetet. Detta har gjorts utifrån Mats Aldéns avhandling *Samvete och samvetsfrihet* samt Carl-Gustaf Andrén och Ulf Görmans bok *Etik och Genetik*.

3. Analys

I analysen presenterar jag Wingrens syn på kallelsen där även läran om lagen och de två rikena ingår. Det vill säga det jordiska och himmelska rikets lag. Därefter ger jag mig i kast med stånds läran vilken ger oss en anvisning om vart var och en av oss befinner sig i livet samt vilken syssla vi bör bejaka för att på bästa sätt gynna vår nästa. Till sist behandlar jag Wingrens syn på samvetet. Det i sin tur leder mig in på tvåregementsläran som berör det världsliga och andliga regementet och där Guds lag utifrån två funktioner har för människan en viktig uppgift att fylla. Det är här själva anfäktelsen kommer in i bilden. Att vara anfäktad innebär att man bär på ett kors. Korset kommer från Gud och smärtan från djävulen. I samband med detta angående korset och smärtan ligger det nära till hands att tala om ångest.

3.1. Kallelse enligt Gustaf Wingren

Wingren skriver om ett latinskt ord *vocatio* (kallelsen), som han hävdar kan betyda det samma som står i *1 Korintierbrevet 7:20*: "Var och en skall förbli vad han var när han blev kallad".²⁸ Det kan även avse själva evangelieförkunnelsen genom vilken människor kallas till Guds barn.²⁹ Detta är det centrala i Wingrens avhandling. Dock är människan fri att ta egna beslut vilket innebär en spänning mellan frihet och det tvång "såsom underkastelse under en på förhand faststående storhet".³⁰ Detta menar Wingren pekar på en ständigt nyskapande Gud.³¹ Det är här Wingrens syn på *nomos* (lagen) och *eros* (kärlek, erotik) som något mänskligt och fristående gentemot kyrkan kommer in i bilden vilket jag nämnde under rubriken 2.2. angående Bengt Kristensson Ugglas bok om Wingren. Wingren kallar det för skapelsetro. Wingrens syn på skapelsetro innebär att människor är skapade till att arbeta med det som de av någon anledning just arbetar med för tillfället vilket jag hävdar kan tolkas som Guds styrning av människan i den yttre ordningen. Det finns enligt Wingren en mening med allt som vi människor för stunden sysslar med. Dock är Wingren emot klosterlivet. Han menar att munklöftena strider "mot tron, mot friheten, mot Guds bud eller kärleken och mot förnuftet". Det kan liknas vid att stjäla, ljuga eller begå mord. Ingen kristen skall enligt Wingren vistas i munkståndet.³² Man ser inte alls till sin nästa genom att "låsa in sig" och leva ett "fromt liv".

---

²⁸ 1 Kor. 7:20 Bibel 2000

²⁹ Wingren, G. 1942 s 11

³⁰ Wingren, G. 1942 s 6

³¹ Wingren, G. 1942 s 7

³² Wingren, G. 1942 s 12

Det spelar ingen roll hur mycket tid det ägnas åt att tillbe och blidka Gud utan man gör sig själv, Gud och andra en otjänst genom detta förfarande. På samma sätt menar Wingren att detta ovan även gäller olika sorters kristna grupperingar och sekter som isolerar sig gentemot samhället.

Ordet *vocatio* (kallelsen) som jag nämnde tidigare och som syftade på 1 Kor. 7:20: "Var och en skall förbli vad han var när han blev kallad" kan även ha den betydelsen att man genom en akt inträder i prästämbetet.³³ Wingren skriver även om ett tyskt ord vid namn *Beruf* som motsvarar det latinska *vocatio*. Detta har redan konstaterats av Bengt Kristensson Ugglå i det jag skrev i 2.2 "platsen för kallelsen (*vocatio*, *Beruf*) är alltså världen i allmänhet och i synnerhet det vardagliga arbetet". Enligt Wingren har *Beruf* i detta sammanhang betydelsen av en yttre ställning, en syssla.³⁴ Wingren nämner även *Beruf* som ett stånd.³⁵ Jag förknippar denna yttre ställning eller om man så vill kallelse med Guds yttre ordning som jag tidigare varit inne på. Wingren menar att de tio budorden är eller hör samman med ordet *Beruf*.³⁶ Alltså gärningar som rör vår nästa. "På jorden hör alltså kallelsen hemma, icke i himmelen, och mot nästan är den riktad, icke mot Gud".³⁷ Wingren påstår att det enda Gud vill ha av människan är hennes tro. Tron ska enligt Wingren stiga upp mot Gud i himmelen medan gärningarna och kallelsen ska rikta sig mot nästan på jorden.³⁸ Nu kommer det väl till pass att skriva om himmelriket och jordriket samt vad det innebär att vara kallad enligt lag.

---

³³ Wingren, G. 1993 s 15

³⁴ Wingren, G. 1993 s 15

³⁵ Wingren, G. 1942 s 12

³⁶ Wingren, G. 1993 s 17

³⁷ Wingren, G. 1942 s 20

³⁸ Wingren, G. 1942 s 20

3.1.1. Lagen och de två rikena

Jag vill börja med att redogöra för de två rikena. Enligt Wingren rör det sig om det jordiska och himmelska riket. Lagen tolkar jag som om det har med kallelsen att göra. Att vara kallad till livet innebär enligt mitt sätt att se på det hela en rättelse i ledet. Att rätta sig efter något innebär att följa en viss ordning vilket för mig är lag. Dock är vi inte alltid medvetna om varför vi handlar på ett visst sätt. Återigen kan det ha med Gud som styr oss genom vår kallelse i den yttre ordningen. Att vara kallad av Gud innebär så som jag tolkat Wingren att vi är kallade under Guds promissor vilket innebär att vi är tilldelade att ingå och verka inom ett visst stånd. (Vad som menas med ett stånd framgår nedan). Vi har en lag att rätta oss efter, Guds lag.

Vad lag och de två rikena innebär framgår tydligt enligt Wingren i citatet som är hämtat från Luthers Stora Galaterbrevs kommentar:

Lagens rättfärdighet är jordisk, den handlar om jordiska ting och består i att vi göra goda gärningar. Den himmelska och passiva rättfärdigheten är den, som vi icke äga utan mottaga från himmelen, den som vi icke göra utan mottaga i tron.³⁹

Vad Wingren vill ha sagt med detta är att på jorden ska lagen råda och de olika stånden genom kallelsen har denna lag att rätta sig efter. Vad det gäller tron så menar Wingren att den ska ses som en gåva.

Vidare skriver Wingren att "kallelsen är ju lag och befallning, en konkretion av Guds bud just till den människa, som står på den av ståndet anvisade platsen på jorden".⁴⁰ Wingren menar att det är Guds lag som verkar och driver samhället framåt. Detta är enligt Wingren det jordiska riket. Återigen menar jag att Gud styr i den yttre ordningen. Vidare hävdar han att i det himmelska riket har varken lag eller stånd någon funktion att fylla, utan där finns blott nåden. Enligt Wingren ska människor genom evangeliet och ordet vara medvetna om himmelriket. Det är också här vårt samvete kommer in i bilden. Wingren menar att det är i vårt samvete som lagen ska utföra sitt viktigaste arbete. Där ska lagen göra oss påmind om vår synd.⁴¹ Vad som bör poängteras här är Wingrens tolkning av ett samvete. "Samvetet är Kristibrud. Ingen annan än brudgummen har rätt att binda bruden vid sig".⁴² Jag tolkar det som om att samvetet har med det gudomliga att göra. Samvetet är så som jag ser det en del utav himmelriket.

---

³⁹ Wingren, G. 1942 s 25

⁴⁰ Wingren, G. 1942 s 37

⁴¹ Wingren, G. 1942 s 70

⁴² Wingren, G. 1993 s 83

Samvetet kan vara en portal i vårt inre där Gud förmedlar evangelium. Vilket jag tolkar som om Gud med hjälp av vårt samvete styr vårt inre. Att endast Gud själv, brudgummen, har rätt att binda, bruden, människan till sig handlar förmodligen om att vi är skapta av Gud och att vi därför, krasst sagt, tillhör Gud.

3.2. Ståndet

Jag har ovan gjort klart för vad de två rikena representerar samt lagen och dess funktion för kallelsen. Nu fokuserar jag istället på vad det vi alla är kallade till. Vi är enligt Wingren kallade att verka i ett stånd. Återigen kan det röra sig om Guds styrning av människans kallelse i den yttre ordningen.

Wingren skriver om en predikan som Luther lär ha haft. Luther: "Du är ju i ett stånd, du är äkta man eller hustru eller son eller dotter eller dräng eller piga".⁴³ Enligt Wingren handlar det om att varje individ verkar inom vissa områden och att vi alla har olika sysslor och arbeten som gynnar samhället som i sin tur gynnar vår nästa och våra medmänniskor.

Om detta skriver Wingren:

Därmed är ju vidare klart, att varje kristen står i en hel mängd av ämbeten på en gång, icke i ett enda blott: samme man är t.ex. fader för sina barn, man till sin hustru, husbonde för sitt tjänstefolk och ämbetsman på rådhuset.⁴⁴

Min tolkning av ett stånd handlar inte så mycket om vad ens profession innebär utan istället tror jag det rör sig om en klassfråga. Ovan citat gäller enligt mig en man i övre medelklass. Det rör sig om hierarkier. Jag tror det är så att Gud är verksam inom alla hierarkier. Och självfallet är det så att människans uttryckssätt oftast sker via en profession men inom hierarkin där Gud är verksam.

Längre fram kan man läsa följande: "Så är ståndet självt ett etiskt subjekt, ty ståndet är Gud såsom verksam genom lagen på jorden".⁴⁵ Vidare: "Även de människor, som icke i sina hjärtan mottagit evangelium, gå Guds ärende, sig själva ovetande, i och med att de fylla sitt stånds utvärtes plikter".⁴⁶

Min tolkning är att bara du ser till din nästa så har det ingen betydelse om du tror på Gud eller inte. Wingren skriver om det stånd påven, biskopar, präster och munkar tillhörde.

---

⁴³ Wingren, G. 1942 s 13

⁴⁴ Wingren, G. 1942 s 15

⁴⁵ Wingren, G. 1942 s 16

⁴⁶ Wingren, G. 1942 s 17

De ingick i det syndiga ståndet dit även prostituerade, ockrare och rövare tillhörde.⁴⁷ Att tillhöra det syndiga ståndet innebär, om jag rätt förstår mig på Wingren, att man inte ser till sin nästa.

Att lura människor att köpa avlatsbrev, vilket innebar ett reducerat straff i skärselden, vilket Luther anklagade kyrkan för innan reformationen är motsatsen till att se till sin nästa. Därför denna bryska ton gentemot kyrkans män. Att vara munk enligt Wingren innebär att man endast ser till sig själv och detta gynnar inte skapelsen. Detta att se till sin nästa är så som jag förstått Wingren hela poängen med kallelsen och stånden. Längre fram läser jag att "en kallelse är ett stånd, vilket i sig självt är andra människor till tjänst, om det skötes".⁴⁸

Nedan följer ett exempel på hur Gud enligt Wingren är verksam inom ett stånd.

En människa får icke döda en annan människa, men Gud är fri och får göra det. Han gör det genom ett stånd, domarens (resp. bödelns). Till domaren säger Gud: Dödar och straffar du icke, så skall du bli straffad.⁴⁹

Vidare kan man läsa att dubbelheten ligger hos Gud:

Han är det, som med våld står det onda emot i domarens och bödelns stånd och som befäller alla personer att icke stå det onda emot såsom personer, även domaren och bödeln alltså. Ty det, som ståndet gör, det står icke på människans konto utan på Guds.⁵⁰

Vi ska alltså göra det som vårt stånd eller i detta fall vårt yrke kräver av oss. Oavsett det rör sig om att åstadkomma någon annan ett lidande. Vi får inte känna ångest inför det vi uträttar i tjänsten. Inte ta det personligt. Vi ska verka professionellt och låta Gud ta hand om det känslomässiga. Ett annat exempel Wingren skriver om är predikoämbetet. "Prästen får icke fördöma någon, men predikoämbetet gör det".⁵¹ Han menar att Gud verkar genom dessa stånd som var och en blivit tilldelat och att den arbetande människan är en del av Guds skapelse.

---

⁴⁷ Wingren, G. 1942 s 13

⁴⁸ Wingren, G. 1942 s 14

⁴⁹ Wingren, G. 1942 s 17

⁵⁰ Wingren, G. 1942 s 18

⁵¹ Wingren, G. 1942 s 17

Wingren skriver:

Det går en direkt linje från Guds skapelseverk i naturen till hans skapelseverk i ämbetena. Silver och guld i bergen, avlelsekraften hos skogens djur, jordens fruktbarhet och ousinliga givmildhet, allt är den skapande Gudens oupphörliga verk, som fortsättes genom människors arbete.⁵²

Vad som vidare poängteras av Wingren är att Gud upphäver stånden gentemot sig själv. "Gud utdelar alla stånd och ämbeten, för att de skola arbeta nedåt, men han upphäver dem gentemot sig själv".⁵³

Wingren menar att stånden har en funktion att fylla på jorden men i himmelen inför Gud är vi alla lika. "I himmelen däremot äro sålunda alla lika. Där alla blott taga emot och alla taga emot detsamma, nåden, där äro alla lika".⁵⁴

---

⁵² Wingren, G. 1942 s 19

⁵³ Wingren, G. 1942 s 22

⁵⁴ Wingren, G. 1942 s 23

Sammanfattning

Första trosartikeln är enligt Wingren det centrala i skapelsen. Vi är som människor underordnade något större, någon på förhand faststående ordning, som skapats av Gud själv. Trots detta är vi fria att fatta egna beslut. Enligt Wingren pekar detta på en ständigt nyskapande Gud. För Wingren är detta skapelsetro. Vi är kallade att leva och tjäna varandra. Det är för varandra vi ska verka. Gärningarna rör vår nästa och inte Gud. Att vara kallad och utföra dessa gärningar genemot vår nästa innebär att följa Guds lag. Enligt Wingren finns där två riken. Dessa två riken utgörs av det jordiska och det himmelska. Lagen hör det jordiska till och där råder Guds lag som driver samhället framåt. Denna lag gäller endast i det jordiska riket. Det himmelska riket har varken lag eller stånd utan där råder endast fullkomlig nåd. Dock har evangeliet och ordet en funktion att fylla, nämligen att göra oss påmind om himmelriket. Tron är det enda Gud kräver utav oss människor och den stiger upp till det himmelska riket. Tron hör inte hemma på jorden utan det är handlingen mot din nästa som hör jordelivet till. Detta är anledningen till att Wingren menar att klosterlivet och en del sekter har valt ett egoistiskt liv. De tjänar enligt Wingren inte sin nästa eller samhället. De ser bara till sig själva vilket kan få förödande konsekvenser. Att sköta sitt och sig själv anser Wingren går emot syftet med skapelsen. Däremot menar Wingren att varje individ verkar inom ett specifikt område. Var och en har sysslor och arbeten som gynnar samhället och vår nästa. Enligt Wingren pekar detta på att vi alla verkar inom ett stånd vilket jag påpekade kan ses som Guds styrning av människans kallelse i den yttre ordningen. Trots att vi verkar inom ett stånd påpekar Wingren att människan verkar i en mängd ämbeten på en och samma gång. Wingren menar att en individ både kan vara förälder och egenföretagare samtidigt som hon har en anställning någon annanstans. Detta är möjligt då där enligt Wingren går en direkt linje från Guds skapelseverk i naturen till hans skapelse i ämbetena. Stånden skall arbeta nedåt och Gud upphäver då stånden gentemot sig själv. Wingren är noga med att poängtera att detta handlar om det jordiska riket.

3.3. Samvetet enligt Wingren

Samvetet hör enligt Wingren ihop med det världsliga och andliga regementet där lagen har två funktioner att fylla. Lagens två bruk är enligt Wingren att verka inom det världsliga och det andliga regementet. Så här beskriver Wingren lagens funktioner: Lagens första funktion är att "hålla råa och besvärliga människor i styr".⁵⁵ Detta sker i det världsliga regementet och kampen mot synden sker då nedanför vårt samvete. Lagens andra funktion är att göra oss medvetna om "synden i samvetet och krossa all trygghet".⁵⁶ Detta sker då i det andliga regementet. Tanken är att våra handlingar på jorden är direkt avgörande för vårt inträde i det eviga livet. Jag tolkar det hela som om det inte ska finnas lag kvar i samvetet en längre tid, utan då vi blir lagen varse så ska evangeliet nå oss och då är samvetet på nytt renat från lag och synd. Detta är lagens så kallat andliga bruk som Wingren benämner anfäktelsen.⁵⁷ Enligt Wingren har anfäktelsen med Guds handlande med människor att göra på ett emotionellt sätt. Detta blir tydligt då Wingren menar att samvetet befrias från falsk tro genom anfäktelsen då samvetet finns i tron hos Gud.⁵⁸ Alltså rör samvetet sig om Guds styrning av människans inre. Innan jag skriver mer om anfäktelsen vill jag åter igen upprepa Wingrens definition syn på samvetet: "Samvetet är Kristibrud. Ingen annan än brudgummen har rätt att binda bruden vid sig".⁵⁹ Som jag tidigare konstaterade kan samvetet liknas vid en portal i vårt inre där Gud förmedlar evangelium. I detta om samvetet som en inre portal kan jag ana det Mats Aldén skrev angående den lutherska teologen Josef Imberg som menade att samvetet är något medfött givet oss av Gud och där ordet samvete enligt Imberg betydde att veta något tillsammans med Gud. Längre fram skriver Wingren att det är Gud som gett den Heliga Anden tillstånd att handskas med lagen i samvetet för att förinta djävulen.⁶⁰

Däremot löser Kristus icke handen från gärningen och icke kroppen från ståendet. Handen, kroppen hör jorden och kallelsen till, därmed vinnes ingen salighet, men det är icke heller meningen, utan meningen är, att nästan skall bli betjänad.⁶¹

Vi är alltså utlämnade till det jordiska riket och till det stånd vi befinner oss i samt verkar i. Oavsett goda gärningar så blir det ingen belöning ifrån himmelriket under vårt jordeliv. Belöningen består i att vi får möjlighet till att betjäna våra medmänniskor.

---

⁵⁵ Wingren, G. 1942 s 70

⁵⁶ Wingren, G. 1942 s 70

⁵⁷ Wingren, G. 1942 s 71

⁵⁸ Wingren, G. 1993 s 24

⁵⁹ Wingren, G. 1993 s 83

⁶⁰ Wingren, G. 1993 s 70

⁶¹ Wingren, G. 1942 s 21

3.3.1. Anfäktelsen

Wingren hävdar att när människan ifrågasätter sin tillvaro kanske onda tankar upptar vår tid. Vårt tänkande och handlande går emot den rådande normen. När detta i sin tur når vårt samvete blir vi medvetna om våra gärningar och att det eviga livet hänger på dem, då får vi ångest. Denna hint från Guds sida är enligt Wingren anfäktelsen. Anfäktelsen ska visa vägen för evangeliets nya intåg i samvetet och därmed också förvisa lagen till kroppen.⁶²

Nedan följer ett exempel på vad Wingren skrivit om anfäktelse:

När människan icke kan tro, att den synd, hon just brottas med, är förlåten, så har lagen trängt upp i samvetet (dvs. i himmelen) och tron är ersatt med gärningar (Coram deo). Det eviga livet beror då icke av Guds löfte utan av människans framgång i kampen mot sin synd. Detta är anfäktelsen.⁶³

Det blir tydligt att citatet ovan har med Guds styrning av vårt inre att göra. Vidare påpekar Wingren att hade vi inte haft anfäktelsen så hade människan struntat i evangeliet och därmed också syndernas förlåtelse.⁶⁴ En annan orsak till anfäktelse enligt Wingren är att Gud vill skapa och göra nytt. Detta sker då evangeliet bryter fram.⁶⁵ Evangeliet är enligt Wingren alltså Guds ord och kärleksbudskap vars syfte är att skapa nytt genom att vi tjänar varandra. Först när människan ser sin synd, då är hon mottaglig och kan påbörja "skapandet".⁶⁶ Ett intressant tillägg av Wingren är att människan trots sin insikt om synden och trots insikten om att göra gott för andra och för skapelsens framtidsutsikter så försöker människan undfly sina "förpliktelser". Wingren ger ett exempel hämtat från bibeln genom berättelsen om Jona som motsätter sig Guds krav och därmed drabbas av naturens krafter.⁶⁷ Gud sänder en val att svälja Jona så att han inte ska drunkna då han fallit i vattnet. Tre dagar senare så spottas han ut på torra land och tillmötesgår Guds krav. Så här skriver Wingren: "De är då alla verktyg för samvetets anfäktelse och med det menas att om man försöker fly undan Gud så möter oss Gud i det som sker i vår närhet".⁶⁸ Med detta angående Jona ovan menar Wingren att Gud verkar genom larvae dei vilket betyder Guds masker.⁶⁹ Även här kan man tänka sig hur Gud styr genom de yttre ordningarna. En iakttagelse Wingren gör är den att anfäktelsen och den kristnes inre frihet kommer och går. Ett sätt att ta sig an detta är genom bön och lovsång.⁷⁰

---

⁶² Wingren, G. 1993 s 68

⁶³ Wingren, G. 1993 s 60

⁶⁴ Wingren, G. 1993 s 69-70

⁶⁵ Wingren, G. 1993 s 173

⁶⁶ Wingren, G. 1993 s 166

⁶⁷ Jona 1:1-16 Bibel 2000

⁶⁸ Wingren, G. 1993 s 116-117

⁶⁹ Wingren, G. 1942 s 128-129

⁷⁰ Wingren, G. 1993 s 118

3.3.2. Att bära ett kors

En annan aspekt av samvetet är idén om att bära ett kors. Så här skriver Wingren om detta kors: "När den gamla människan skall korsfästas, kan detta icke ske på annat sätt än genom den ångest, lagen injagar i samvetet. Detta är långfredagen genom vilken all synd besegras".⁷¹

Vidare skriver Wingren:

Den kristne korsfästes av lagen, i kallelsen, under världsligt regemente, och han uppstår genom evangelium, i kyrkan, under andligt regemente. Båda delarna ske på jorden, men båda delarna ske med riktning mot himmelen. Genom bådadera inlemmas människan i Kristus-genom kallelsen i hans kors, genom kyrkan i hans uppståndelse-men Kristus är konung i himmelen, i riket efter döden.⁷²

Tron får för människan här en viktig funktion. Nämligen att förlita sig på evangelium vilket innebär vetenskapen om vår uppgift på jorden vilket benämns kallelsen där vi ska se till vår nästa genom vårt stånd. Genom detta förfarande möter oss Kristus och vi blir en del utav honom. Detta leder till att även vi människor uppstår tillsammans med honom när vår tid är inne att lämna det jordiska riket. Mer om uppståndelsen. "Korset i kallelsen är hans kors, och tron, som bryter fram ur detta kors i kallelsen, är hans uppståndelse". Jag tolkar citatet som om allt det jobbiga och smärtsamma i vårt liv har Kristus tagit på sig för vår skull. Tror vi på honom så uppstår vi efter vår död tillsammans med honom. Vidare skriver Wingren: "Korset skall icke väljas ut, utan det skall läggas på oss av Gud, dvs. korset kommer opåkallat till oss i kallelsen".⁷³ Det tolkar jag som om att vi tillhör Gud. Vi är Guds skapelse. Wingren hävdar att det inte är av människan självvalt att finnas till, det är Guds beslut och i denna tillvaro, i denna lag befinner sig korset.⁷⁴

Om människan korsfästes av lagen, genom kallelsens kors, så levandegöres och uppstår hon genom tron på evangelium. Om gärningarna rikta sig mot nästan och jorden, så stiger tron upp till Gud, till himmelen. Om gärningarna avse detta livet, så sträcker sig tron mot livet efter döden, bort från nuet.⁷⁵

Vad Wingren skriver är att har du tron så får du syndernas förlåtelse och det är det samma som ett evigt liv.⁷⁶ Längre fram skriver Wingren att genom kärleken tjänar vi vår nästa liksom Jesus antog en tjänares skepnad.⁷⁷

---

⁷¹ Wingren, G. 1942 s 69

⁷² Wingren, G. 1942 s 40

⁷³ Wingren, G. 1993 s 61

⁷⁴ Wingren, G. 1993 s 65

⁷⁵ Wingren, G. 1993 s 47

⁷⁶ Wingren, G. 1993 s 48

Men han säger också att tron verkar i kärleken. Vi är om jag förstått Wingren rätt kallade att ge och visa andra människor kärlek oavsett tro. "Kallelsen gestaltas icke utifrån tron utan är en stel, på förhand faststående storhet".⁷⁸ Om de redan troende skriver Wingren. "Tron flyr bort från gärningarna och vilar i Gud. Den förtröstan rycker en fri från det onda och driver en till det goda".⁷⁹ Nu över till det onda där det enligt Wingren sker en dragkamp mellan Gud och djävul. Inledningsvis i sin avhandling formulerar sig Wingren på följande sätt om djävulen:

Djävulen brukar en stillastående kallelse för sina syften, och Gud svarar med fri nyskapelse. Djävulen brukar människans frihet till att åstadkomma anarki, och Gud svarar med att sätta tvingade barriärer emot friheten.⁸⁰

Mer om ondskan och djävulens närvaro i våra liv:

I de världsliga ordningarna arbeta två makter, Gud och djävulen, båda aktiva. Därför står ordningen aldrig stilla. Den försämras alltid, ty människorna rycka sig undan Guds vilja. Men den förbättras och omskapas på nytt av Gud, bland annat i sanna kristnas tro och kärlek.⁸¹

Gud har alltså gett oss kärleken för att tillvaron ska bli dräglig och för att stå emot djävulens angrepp. Enligt Wingren innebär djävulens kors det att han driver oss till synd och att Gud står emot och ger oss motgiftet vilket är evangeliet via anfäktelsen.⁸² Vidare hävdar Wingren att "detta skapar tro hos människan, och tron tar bort gärningarna från sig själv och kastar dem i stället på nästan genom kärleken".⁸³ När Gud ska befria oss människor från djävulens grepp så kan det göra ont därför det sker en dragkamp djävul och Gud emellan. Jag citerar Wingren nedan angående dragkampen:

Genom smärtan befrias människan ur djävulens grepp (=korset från Gud). Utan djävulen skulle smärtan icke behövas (=korset från djävulen). Guds kärlek är kärleken hos den, som skall rädda någon ur dödsfara, och en sådan räddare måste ta ett fast och stadigt tag, som ofta gör ont.⁸⁴

Wingren menar att människan kan liknas med ett riddjur som rids av Gud eller av djävulen.⁸⁵ Det sker ständigt en kamp mellan Gud och djävulen. En kamp som handlar om människans tillvaro på jorden. Guds vapen mot djävulens är, som jag tidigare varit inne på, anfäktelsen. Lagen tränger sig upp i samvetet och med evangeliets hjälp förpassas lagen åter till kroppen så att vår nästa får ta del av vårt goda handlande. Ett annat exempel Wingren ger är om prästens utsatthet gentemot djävulen.

---

⁷⁷ Wingren, G. 1993 s 51

⁷⁸ Wingren, G. 1993 s 49

⁷⁹ Wingren, G. 1993 s 50

⁸⁰ Wingren, G. 1942 s 7

⁸¹ Wingren, G. 1942 s 46

⁸² Wingren, G. 1993 s 162

⁸³ Wingren, G. 1942 s 24

⁸⁴ Wingren, G. 1993 s 87

⁸⁵ Wingren, G. 1993 s 161

Om en präst predikar om kärleken till sin nästa och låter Guds ord (evangeliet) ljuda till församlingen så kan denna predikant bli angripen av djävulen. Saker och ting i predikantens omgivning påverkas negativt. Vidare skriver han om prästämbetet som något negativt och som gynnar djävulen då de ansåg sig vara mer heliga än vanligt folk.⁸⁶ Ämbetet ansåg sig ha en bättre relation till Gud i och med att de var kyrkligt aktiva. Detta menar Wingren var förkastligt. Han hävdar att alla människor oavsett stånd är lika inför Gud.

3.3.3. Ångest

Wingren skriver om ångest i anknytning till anfäktelsen. Det rör sig om vår medvetenhet om att vi syndat då lagen tar plats i vårt samvete. Återigen handlar det om hur Gud styr vårt inre med hjälp av samvetet. Evangeliet gör oss uppmärksamma på Kristus. Och då vi kastar vår synd på Kristus som korsfästes för människors skull blir samvetet åter fritt från synd.⁸⁷ Ett annat exempel Wingren tar upp då människan känner ångest är då det sker en kamp emellan Gud och djävulen. Djävulen vill att människan ska stå kvar i synden emedan Gud vill befria henne.⁸⁸ Här vill jag återgå till vad Mats Aldén skrev om filosofen Sven Wermlund angående hans syn på samvetet då vi får ångest. Wermlund kallade det för interiorisering. Alltså det en person förväntar sig höra från andra det flyttas in i personen ifråga. Samvetet blir då till en inre auktoritet som enligt Wermlund sätter sig emot den övriga personligheten och när en konflikt då uppstår mellan jaget och idealet så uppstår skuld och skamkänslor. Med detta vill jag visa att den inre auktoriteten kan tolkas olika. För Wingren handlar det om kampen djävulen och Gud emellan. Jag har även funnit ett citat i Wingrens bok som rör Guds handlande med oss människor och som kan vara till hjälp i svåra stunder då vi känner oss maktlösa och frågar oss varför saker och ting sker så som dem gör. "Gud vet, vad som är förutbestämt, och han vill ensam veta det, du skall icke veta det".⁸⁹ Här är det även läge att knyta an till Carl-Gustaf Andrén och Ulf Görman och det de skrev om Thomas av Aquino som hävdade att människan är skyldig att undvika det onda vilket inte är en garanti för att vårt handlande per automatik då leder till något gott. Jag tolkade det hela som om endast Gud vet och vi inte alltid ska veta vad handlingar leder till. Det går även att se det som om Gud frånskriver oss vårt mänskliga ansvar och detta för att vi ska fortsätta med att se till vår nästa och inte gå in i en alldeles för stor sorg.

---

⁸⁶ Wingren, G. 1993 s 94-95

⁸⁷ Wingren, G. 1942 s 69

⁸⁸ Wingren, G. 1942 s 93

⁸⁹ Luther citeras av Wingren, G. 1993 s 206

Sammanfattning

Wingren beskriver människans samvete som Kristi brud och att det enbart är brudgummen (Kristus) som får lov att binda bruden till sig. Mats Aldén skrev om teologen Josef Imberg som menade att samvetet betyder att vi vet något tillsammans med Gud. Wingren lägger fram en teori om samvetet vilket handlar om det världsliga och andliga regementet. I det världsliga regementet ska lagen hålla människor i schack via kallelsen i det stånd var och en av oss befinner sig i. Detta sker nedanför samvetet. Det världsliga regementet står alltså inför lagen i kallelsen att tjäna vår nästa. Det handlar om vår tillvaro och vårt förhållande till livet på jorden. I det andliga regementet ska lagen genom samvetet göra oss påmind om vår synd. Wingren menar att då vi blir medvetna om vår synd kan vi agera genom att ta emot evangeliet så att tron åter intar sin plats i samvetet. Ibland flyr vi dock undan synden och Gud kan då fånga in oss via sina masker. Även här kan man tala om en yttre ordning i vår kallelse.

Det andliga regementet där anfäktelsen intar sin plats när det behövs finns i samvetet som befinner sig hos Gud. I samvetet hör tron hemma, icke lagen (gärningarna). Trots detta gör det oss gott när lagen (gärningarna) tränger sig på in i samvetet. Detta har med anfäktelsen att göra. Gud styr alltså vårt inre med hjälp av vårt samvete. Anfäktelse är när människan blir varse sina gärningar och att vi får för oss att dessa gärningar har betydelse för inträdet till det eviga livet. Detta gör att vi är villiga att ta emot evangeliet. Anfäktelsens uppgift är att lagen (gärningarna) som nått vårt samvete (himmelen) åter skall riktas nedåt mot jorden (det världsliga regementet) mot vår nästa. Detta innebär att människan korsfäst av lagen i vår kallelse under världsligt regemente. Korset läggs alltså på oss av Gud i vår kallelse just därför korset är en börda som vi får på grund av att människan är en syndig varelse. Genom tron på evangelium uppstår vi under andligt regemente. Allt detta sker på jorden fast med riktning mot himmelen. När så tron har flytt undan våra gärningar, alltså förvisat lagen från samvetet till det jordiska, först då vilar tron i Gud och vi drivs till det goda. Enligt min tolkning har detta till följd att vi efter döden uppstår med Kristus.

Motsatsen till Guds kors är smärtan djävulen kommer med. Djävulens försöker driva människor till synd. Wingren ger exempel på präster som blir angripna av djävulen då de predikar om kärlek. Ett annat exempel Wingren tar upp är när det prästerliga ämbete gynnar djävulen då de anser sig vara förmer än vanligt folk. Gud bekämpar detta med hjälp av evangeliet via anfäktelsen. Här sker en dragkamp Gud och djävulen emellan då de enligt Wingren använder människan som ett riddjur. Denna kamp Gud och djävulen emellan kan göra ont då Gud försöker rycka loss människan från djävulens grepp. Detta innebär att det finns två makter i de världsliga ordningarna, Gud och djävul. På grund av detta står ordningen aldrig stilla.

Den försämras alltid på grund av djävulen men Gud svarar med att förbättra och omskapa genom de kristnas tro och kärlek. Exempel på när denna skapelse genom de kristna sker är när vi drabbas av ångest vilket innebär att lagen trängt sig upp i samvetet vilket innebär att Gud styr vårt inre. Vi kastar då vår synd på Kristus via evangeliet. Även kampen Gud och djävul emellan känner vi människor av i form av ångest. Mats Aldén skrev om Sven Wermlund som såg ångesten som en inre kamp och som han benämnde interioriseringen. Oavsett vad som ligger bakom ångesten så vet vi inte hur det hela förhåller sig och om jag ska återgå till Wingren så är det endast Gud som sitter inne med svaret. En annan tolkning av vem det är som sitter inne med facit går att finna i Carl-Gustaf Andrén och Ulf Görmans bok *Etik och Genetik* då de citerar Thomas av Aquino som även han talar om Gud som den som vet.

4. Slutsatser

Själva essensen av att vara människa är enligt Wingren att vi föds till ett visst stånd och arbetar med något som i sin tur gynnar våra medmänniskor på ett eller annat sätt. Enligt Wingren är vi alla kallade att vara den vi var när vi blev kallade. Vi är alltså den vi är när vi föds. Stånd har jag uppfattat som i vilken klass man befinner sig i istället för själva arbetsysslan man utför. Men oavsett vilket så är meningen med livet att vi ska se till vår nästa. Hur sedan en människas liv utvecklas men framförallt vad vi gör med våra liv det är upp till var och en enligt Wingren. Jag anar här synen på en fri vilja vilket innebär att var och en har rätt att leva sitt liv efter sin egen vilja. Det innebär också att man får ta konsekvenserna av sitt handlande vilket i vissa avseenden kan innebära att till exempel ta sitt straff om man brutit mot lagen. Wingren poängterar att i det världsiga regementet på jorden är det den världsliga lagen som råder där en del människor via sina stånd är tillsatta att döma mellan rätt och fel. Dock är Wingren noga med att påpeka att det i himmelen inte råder några som helst världsliga lagar utan enbart oändlig nåd vilket innebär att alla människor i himmelen är lika inför Gud.

Vilken roll samvetet spelar för människan och vad som är viktigt för Wingren är det han kallar för det andliga regementet och där Guds lag har som uppgift att göra oss medvetna om vår synd så att vi anammar evangeliets budskap och därefter ser till vår nästa. Det handlar om att människan då hon får dåligt samvete, blir anfäktad, ska lyssna till samt anamma evangeliets budskap. Det är via anfäktelsen Gud handlar med vårt inre i vårt samvete. När vi blir anfäktade får vi ångest och vi ska då enligt Wingren ifrågasätta vårt handlande. Då är det tänkt att vi ska se till budskapet i evangeliet och fortsätta med att göra gott mot vår nästa. Via evangeliet blir vi varse det himmelska riket men det ska stanna vid det då vi tillhör och ska verka i det jordiska riket enligt Guds lag. Detta menar Wingren är människans uppgift. Vetskapen om himmelriket och huruvida vi kommer dit eller inte efter vårt jordeliv menar Wingren ska sporra oss att göra gott mot varandra. Detta att göra gott mot varandra är vår belöning. Någon annan belöning från himmelriket än att göra gott mot varandra så länge vi vandrar på jorden existerar inte enligt Wingren.

Allt ovan har att göra med den yttre ordningen där vi genom kallelsen är kallade att verka i ett stånd och där Gud via samvetet verkar i vårt inre. Det visar på hur den yttre ordningen och det inre samvetet samverkar. Även när det rör sig om vår Gudstro så tänker sig Wingren att tron ska vi bli varse genom evangeliet. Dock vill djävulen få oss att vackla och skapa anarki. När detta sker utspelas det en kamp i vårt inre mellan Gud och djävul vilket får till följd att skapelse enligt Wingren ständigt sker. Här blir det tydligt att den yttre ordningen berör Wingrens skapelseologi. Den yttre ordningen styr människan då vi genom kärleksakten ser till så att Guds skapelse ständigt sker. Belägg för detta kan jag tycka finna i Wingrens resonemang angående kärleksbegreppet.

Wingren menar att kärleken när det handlar om skapandet utgörs av eros (erotik, kärlek) istället för agape (den gudomliga kärleken) vilken den senare Einar Billing förespråkade och som enligt Billing bara var förbehållen de kristna. Wingrens poäng var den att Gudomlig kärlek inte går att tala om när det gäller skapandet av människor emellan. Vad han menade var att Gud har gett människan erotiken som ett verktyg att skapa just människor.

Jag avslutar med en kort reflektion angående slutsatserna. Det första är att det finns en risk att begreppet "stånd" används för att kategorisera olika yrken. När det gäller samvetet så finns det idag andra teorier om vad ett samvete är för något. Ångest förknippar man idag oftast inte med djävulen utan det rör sig om medicinska åkommor. Med andra ord är Wingrens kallelse lära en av många teorier men väl värd att se över om man vill få kunskap i en del av det som Svenska Kyrkan representerar.

5. Litteraturlista

Aldén, Mats. *Samvete och samvetsfrihet*. 2002. Teologiska fakulteten i Lund.

Andrén, Carl-Gustaf. Görman, Ulf. (red) *Etik och Genteknik*. 2004. Nordic Academic press, Lund.

Billing, Einar. *Luthers lära om staten*. 1971. Andra bearbetade och utvidgade upplagan utgiven av Gösta Wrede. AB Verbum. (Första upplagan utgiven år 1900)

Holte, Ragnar. Hof, Hans. Hemberg, Jarl. Jeffner, Anders. *Etiska problem*. 1983 tredje upplagan, andra tryckningen.(Första upplagan utgiven år 1970) Verbum.

Kristensson Uggla, Bengt. *Gustaf Wingren människan och teologin*. 2010. Brutus Östlings Bokförlag Symposion Stockholm/Stehag.

Skärsäter, Ingela. (red) *Omvårdnad vid psykisk ohälsa: På grundläggande nivå*. 2010. Studentlitteratur AB, upplaga 1.

Wingren, Gustaf. *Tolken som tiger*. 1981, Gummessons Bokförlag/Musikförlag, Stockholm

Wingren, Gustaf. *Mina fem universitet*.1991, Proprius förlag, Stockholm

Wingren, Gustaf. *Luthers lära om kallelsen*. 1993 fjärde upplagan. (Första upplagan utgiven år 1942) Artos bokförlag. Skellefteå.